

Vit eru tó ekki býttari enn so, at vit skilja, hvat valdsharrarnir og generalarnir ræðast, og hvi teir vilja hava tögnum hesi ting. Teir vóru jú Stalins bukkandi grundstuðlar. At latið fólk opinlyst diskutera tað, hevði verið at grívið sína egnu grøv. Og tað er fáur, sum ger tað av fríum vilja.

Tveir ítalskir kommunistar

Í vár høvdu ítalsku kommunistarnir ráð stevnu. Útvarpskvinnan úr Danmarks Radio hevði tí viðtal við tveir. Annar var eldri maður, ið hevði tikið lut í stríðnum móti Mussolinis fascistum. Teir liðu ósigur og máttu flyggja í hópatali. Hívað var einki at ivast í, til Sovjet sjálvsagt, arbeidaranna paradís. Teir komu til eitt helvti. Allir sum ein vóru sendir til stalinistiskar arbeíðslegur. Bert nakrir fair komu heimaftur. Hann var ein teirra.

— Sovjet var eingin fyrmynd, er eingin fyrmynd og verður eingin fyrmynd, segði hesin vónbrotni maðurin.

Hin, sum danska útvarpskvinnan tosaði við, ar Rosanna Rosanda, kendur ítalskur kommunistur. Eftir at vera spurð, segði hon millum nógv annað, at Sovjet átti ikki part í at vera ein sosialistiskur ella kommunistiskur stat. Sovjet er ein statskapitalistiskur politistatur. Tess atburður móti pólska og afghanska fólkinum var «demoniskur», segði hon.

Politistaturin

Tað er munur á einum nýstovnaðum politistati og einum etableraðum. Í tí etableraða gongur lívið sína jøvnu gongd. Halda fólk seg í skinninum og jarma soleiðis, sum valdsharrarnir vilja hava tey at jarma, so kunnu tey liva í frið og náðum. OG tað gera tey eisini, tey allarflestu, sum gestir og ferðafólk kunnu boða frá. Eingin sær jú nakra mannaagastan. Bert av og á hoyra vit um onkran, ið hevur fingið fimm ára arbeíðslegu fyrri statsfiggindaligt og antisovjetiskt virkseml, okkurt neyðars skald ella onkur hopileysur humanistur. Slíkt verður almánnakunngjert — til skelkan og ávaringar.

So fólk vita akkurát, hvussu lagt boð tey hava. Tey vita, hvat tey skulu siga og hvat ikki, sjálvt um tað ikki altíð er so lætt at finna út. Tí hvat er statsfiggindaligt virkseml. Tað kann vera alt og einki. Og nettupp í hesum liggur snidislíga politistatsins liv og lagna. Eina tíð ber væl til at fylast á teir vánaligu skógvarnar ella siga, at húsini, ið bygd verða, eru slumm eftir trimum mánaðum, men knappliga kann hetta gerast statsfiggindaligt, og jørðin brennir undir tær. Soleiðis heldur politistaturin allatíðina sínar íbúgvir í skák við altíð at lata teir liva í ótta og óvissu og ongantíð reiðiliga vita hvat og hvussu. Soleiðis fáa teir fólk at tuga. Soleiðis fáa teir skaldini at varða sín penn og slaka upp á sína samvitsku.

Politistaturin hevur sína egnu muru, sín egna týðuliga logik sum tað í grundini er lætt at greina. Politistaturin hongur uppi av fólk í uniformi, av hervaldi og lögreglu og eini flokju av ysum verjuliðum í uniformi. Í litistaturin er sum maðurin, ið verður til sín egna uniform, og hugsar og virkar «uniformelt». Verður politistaturin hervaldsliga sterkur, sum t.d. Nazýtýskland, Mussolinis Italia, Suður Afrika ella Sovjet, framelur hann í sær eina «demoniska» arrogansu, eina hástóra hugmóð, og yppir óksel at heldur hánt um, hvat umheimurin heldur og hugsar. Politistaturin byggir

Fríðarræslurnar hava gjørt nógv vart við seg seinastu 2 árin

sína tilveru upp á lygnir. Soleiðis kann Sovjet — fyrri at síssa sitt egna fólk — uttan at blunka við, varpa út í universið, at teir ongantíð hava verið inni í svenska skergarðinum við kavbát. Tann kavbáturin, ið sigldi seg upp á land, hevur ongantíð verið til. Hann var bert ein vesturlendskur ynskireymur og antisovjetisk propaganda.

Politistaturin er — eftir egnum tykki — sannleikin og eigur sannleikan fram um øll onnur. Hann er eftir egnum tykki lýsleysur og uttan skuld, tað eru altíð «hini», ið hava skuldina. Verður tú sendur í fongsul ella arbeíðslegu, so er tað tin egna skyld. Tú skuldi heldur havt laga teg eftir «minum» vilja. Politistaturin hevur altíð rætt, tað eru «hini», ið hava órætt. Kennir politistaturin seg höttan innanfrá, kann hann í eini handavending ósa sitt fólk upp við at siga, at stórir vandi höttir fósturland og flagg. «figgindin» hugsar um at leypa á, alt samalt fyrri at fáa fólkini at gloyma síni egnu kor. Politistaturin hopar aldri eftir hæli. Hann kann ikki liða ósigur. Hevur hann fyrst høgt klærnar í nakað, sleppur hann tí ikki aftur.

Tí fer Sovjet ongantíð út úr Afghanistan. Teir fara stundum — sum higtal — at lástast sum vilja teir samráðast um eina afturtøku, upp á hvamsvis fyrri at síssa heiminn. So gongur ein tíð, og teir boða frá, at teir kunnu ikki ryma, teir sleppa ikki avstað, landið fær ikki frið fyrri sínum «figgindum». Teir mugu vera har og hjálpa tí. Og soleiðis fer tað at ganga «igen og igen og igen», til Afghanistan bløðir burtur, og teir kunnu leggjast á soleiðis.

Hetjur og hetjudeyði

Sum eg sat og fekk við at skriva hetta, hoyrði eg í tíðindunum, at tey stóru bløðini í Moskva vóru farin at skriva um kríggj í Afghanistan — á forsiðuni enná. Tað var sum tramin, hugsaði eg, havi eg nú sitið og logið upp á Sovjet. Dyrka teir hóast alt vísindaliga dialektik og spyrja seg sjálvar hvat, hv og hvussu.

Men í næstu løtu hugsaði eg, at tað skal vera ólukslíga merkiligt, um tað, teir skriva, ikki eru tey somu omaná-kendu orðblomstrini. Okkurt soverðið um hetjur okkara, ið stríðast á afghansku stríðsvellunum fyrri sosialis-munar og kommunismunar halgu sök.

Í donsku tíðindasendingini «Ude fra»

fóru teir at kanna eftir, hvat moskva-bløðini skrivaðu. Og so var, sum eg hevði hugsað, men í staðin fyrri bara at skriva um sovjetisku hetjurnar, ið stríddust, skrivaðu tey eisini um hetjurnar, ið liðu hetjudeyðan. Hetjudeyðan! So langt røkk mitt hugflog ikki. Men soleiðis hugsar og talar «uniform-urin».

Eingil og djeval

Menniskjan hevur sama eginleika sum kameliónin, tey allarflestu av okkum. Vit kifta lit eftir tí jørðildi, har vit eru stødd. Lat meg lýsa hetta við einum líknili og taka ein skulaflokk sum dømi.

Tey hava ein lærara, sum er ógvuliga strangur. Tey ræðast hann, sita pinnastill fyrri ikki at gera vart við seg, tey ganga undir eygunum á honum, sleikast og smikra og jarma, sum hann vil hava tey at jarma. Sigur hann verið glað, so eru tey glað. Sigur hann syngið og verið kát, so syngja tey og eru kát. alt fyrri at sleppa undan hansara røðuligu tuk. (Tað er gud havi lov næstan altíð onkur, ið torir at gera upp-reistur og heldur til tosa ta tuk enn lata sær lynda. Vit eiga at takka skaparanum fyrri hesi fólk.)

Men tey hava eisini ein lærara, sum er eitt satt goðdyr. Tey ræðast hann als ikki, og tað er einki fantísi í timunum. Tey somu menniskju, sum í einum tíma sótu sum einglar, bera seg at sum devlar í einum øðrum. Undirritaði hevur roynt at skriva seg um hetta undrunarverda fyrbrigðið. «Hetja í hjartasorg» eitur hon.

Paradis og fongsul

Undirritaði hevur vissar royndir úr totalitarism statum. Hann var einaferð og ferðaðist í einum eystureuropeiskum. Vit vóru fleiri og fingur tveir ferðaleiðarar at fara okkum. Teir presenteraðu seg sum kommunistar og greiddu okkum frá. Eftir orðum teirra at døma vóru vit komin til tað besta av øllum goðum samfeløgum, men ferðalagið var vantrúgvíð og setti teimum naskar spurningar, sum komu illa við, og sum teir stamandi royndu at mala uttanum.

Vit vóru saman allan dagin. Ferðaleiðararnir fingur umsiðir mikið alit á okkum, so mikið, at teir einaferð út á seinnapartin á einum oydnum stað

steðgaðu á og spurdu, um vit vildu hava tann beiska sannleikan at vita. Tað vildu vit avgjört. Men so máttu vit lova dyrt og heilagt, at tað, sum teir nú fóru at siga okkum, undir ongum umsteðum mátti koma teimum aftur um brekku, tí so kundi ein vanlukka henda teimum og húsi teirra. Hinvegin kendu teir tað sum sína skyldu at siga okkum sannleikan og bóðu okkum endiliga um at bera víðari fyrri at gera heiminn vart við hann.

Og hvør var so sannleikin. Hann var beint tvørturímóti tí, sum hesir somu leiðarar høvdu greitt okkum frá fyrrapartin. Teir vóru fyrri tað fyrsta ikki í kommunistiska flokkinum av sannføring, men tí at teir noyddust, annars høvdu teir ikki kunnað verið ferðaleiðarar. Harumframt hevði tað sínar fyrimunir, serliga innan fyrri útbúgving og ferðing. Tey, ið ikki vóru tað, vóru verri fyrri.

Eg skal ikki fara út í æsir við tí, ið sagt varð. Tað var so grovt, at lesarin valla hevði trúð mær, men hildið meg «fantasera» á la Kafka. (Kafka kendi politistatin innanfrá og hevur skrivað nógv um hann, eitt nú skaldseguna «Processen».) Eg skal istaðinfyri samantfata tað, sum sagt varð, í hesum orðum: Vit búgva í einum fongsli.

Fyrrapartin paradís. Seinnapartin fongsul. Eg havi tosað við fólk, sum eru komin úr hesum sama landi púasta hugtíkin, og niðurlagið var tað sama. Alt tað ljóta, sum sagt verður um tað, er lygn. Hvussu ber tað til, at vit koma úr sama landi við so ymisum áskoðanum og so ymsum royndum.

Tað ber soleiðis til. Fólk í einum politistati menna og framala í sær ein serligan sans, eitt slag av tevsansi. Líkasum hundurin snoddar seg fram, teyja tey seg fram til, hvønn tey hava fyrri sær, hvør tú ert. Tey teyja seg skjótt fram til, um tú ert ideologiskt «trúgvandi» og frelstur. Ert tú «ein trúgvandi», vita tey, at nú ræður um at varða sín munn og ansa eftir, hvat sigast skal, og tú fært alt at hoyra, ið hjarta títt gírnast eftir av sliikum, ið gongur ynskireymum tímum á móti. Men ert tú ein ivandi, og tey fáa fult alit á tær, tá kann tað bera á, at ein ólukkelig sál opnar seg fyrri tær, og tú fært at hoyra, at tað sum fyrrapartin var eitt paradís í roynd og veru var eitt fongsul.